

Jultäflar.

Min moder Lisa Marsberg, född
Kylander, dotter af riksstogeman-
nen i bondeståndet Jonas Ky-
lander i Väng, Västra Fogelviks par-
ken i Värmlandslän. Hon var född
1815 och dog 1900, brukade berätta för
mig hennes yngste son, helst gamla
minnen från sin faders och farfaders
tider, som hon hade i godt min-
ne, och hvilka minnen helst
kommo fram vid spinurossen
och strumpstickningen.

Född i ett bondhus i afvannämnda socken,
en gränssocken till Norge, hade hon mycket
att berätta äfven om sina norska grannars
seder och bruk.

Under tiden före julen skulle i första
hand "julbrännat" försiggå. d. v. s.
julbrännvinet skulle göras tidigt färdigt.
Potatis och bär skulle "mäskas" och stå
på järing i flera dagar och skulle
pannan / pipan / renskuras och stäl-
las öfver elden, is bäras upp och pla-
ceras i ett stort kar / halkkar /
genom hvilken pannröven gingo.

Efter "brännat" var undanjort
skulle allt brännvin, som erhållits
ur "mäskan" ånyo genomgå en
procedur i "pipan" för destilering.

Julbrödet: Bröd af hafremjöl i så
stor mängd att det skulle räcka till
midsommars följande år. Hafrebrödet
hängdes på stänger under taket och
kallades "brödfett"

Of det öfriga matbrödet som bakades
skulle hvar och en hushålls medlem hafva
särskilt tre "stompar" / runda bröd /

Som skulle ligga på jultbordet från jul-
afton till och med hjugonde dagen, då
de skulle nedgrävas i en sädesbunge
och förvaras där till "Stampanedagen"
s. första onsdagen i fastan s.

Under tiden hade "Mälta" s. maltet s.
blevitt färdigt, som undergåt en procedur
på nio dagar, med slutlig torkning på
kälman. Starkt brygdes som hål-
des på tunnor s. "tömma" s. och föreglades
med "dig" och lades afvans på sprundet
en päse fylld med sand eller aska.

Under häften gick arbetet med iver,
ute med torkning, inne med spänad
och väfnad från kl. 4 morgon till 9 kvällen.

När "tömmelmöss" s. tomardag s. skulle
spinnrockar och väfetalas ut.

"Lusa". Om åttan skulle man uppa
kl. 4 morgon, äta, dricka öl och brännvin
s. kaffe fanns iske s. med särskilt dubbel

tvord till frukost, och kallades där
första "jultotta".

"Tömmelmössotta" firades. Då kokades
kiött och upplades på stora kunnfat, som
skulle ätas till och med julafton, då myt
sådant kokades och upplades på samma
fat.

Kvällen före julafton skulle alla samtliga
husets innevånare på "bastinga" s. bastingan
för rengöring af skor och kläder.

Skurning af galfven om julaftons
morgon verkställdes med "limmar"
s. björkristkvarter s. som sköts med fätterna
öfver det förut vattenpöladt galfvet och
efter skjölides med vatten. Ingen upp-
torkning förekom utan skulle jul-
halmen omödelbart inbäras och bredas
ut och skulle därsamma ligga kvar
till annandagen.

Julhalmen halsades af tröskkarlarnas

vid träckningen i en stor kärve,
och sättes på ett särskilt ställe. Kärven
skulle vara "en manslöft" och skulle
karlarna omedelbart efter lemdningen
af en sådan in till få brännvin.

Om julaften kokades och samtlige
"husfolk" doppades i grytan af en ur-
gammal sedvånja, min moder hörde
hennes farfar berätta äfven om doppande
i grytan i hans barndomshem.

Allt foder åt kreaturen i ordning om
julaften, ty på juldagen fick icke något
arbete utföras. "Sprekensk" / fjögellkärf /
uppsättas.

På jultvällen samlades alla vid
jultbordet, och efter bordsbönen läst af
husfadern, äts köttretter, bröd, smör
och ost. Ölet drages ur laggade trä-
stafs. Alla drucko af samma staf, hus-
fadern föret

Till julgröten skulle "rimmas".
Den julaften hände att en herre från
Fredrikshald vid namn Petter Sol
gästade min morfars hem. Han ville
vara med på att det skulle "rimmas"
för gröten, då en kvickstufvud vid bordet
genast var färdig med:

"Denna gröten är sur och salt,
svart som Sol, och hård som pott."

Vid utfodringen af kreatur och hästar
om julaften brukades för svart och
ett djur sägas. Ett väl och trijs väl,
nu är det julatta, tag dig många bena
På "tomten" troddes då den tiden, en-
ligt min moders utsago, lika säkert som
på Gud. Säck den ställa och göra
som han bäst syntes, så gjorde han allt
till husets bästa, men ve den som ut-
for i svordomar i ladugården, den fick
sig en "örfil" så munnen kom på bred.

Lärmas det för mycket i stallet om kvällen, hade stallkarlen alldeles säkert ut med stor möda frakta med en föl, eller i värsta fall en häst från stallrännst morgon därpå.

Kastades där stäng, som brukades vid vätenhämtningen på hvilken väten sån bars, för hårt i marken efter vätenhämtningen om kvällen, så kastades densamma af tomten om natten lika hårt i marken flera gånger.

Tomten skulle ha sin julmat och sitt lilla talgljus i stallet på jultvällen.

Tottan skulle alla som kunde komma ifrån till kyrkan, försedda med torrvadskloss, som vid kyrkan lades ihop till en bäl utom kyrkogårdsmuren.

Betydningen om julen var talg-

-ljus, som lyfte från en från taket nedhängande "julkrona" af järn smidd af min morders farfar.

Bordet pryddes med tre stora ljusstakar af järn. I dessa stakar sattes grenljusen. Om julnatten skulle alltid ett ljus brinna, det placerades vanligtvis i en stekpanna af järn för vedskretens skull. Meningen var att ett ljus skulle brinna om natten var för att när "Frälsaren" kom, han skulle ej behöfva famla i mörkret.

Två hvita "drälledukar" af linne, hemmaspunnna garn och hemväfda be- gagnades att duka jultbordet med.

Allt linne och gängelader för både män och kvinnor voro "hemmagjorda". Männen voro klädda i grått vadmal och kvinnorna i gråa eller svarta ullskjortlar

med en hvit hemväfs hinnebak på
hufvudet, en dito öfver axlarnas
samt förkläde af samma linne.

Om juldagen, efter brunkomsten
från kyrkan, äts och draks vid
det stora dukade julf bordet, som
skulle stå beladat med mat, öl och
brännvin till tjugondagen.

Användagskväll gingo bygdens
manliga ungdomar och "sjöngs för
dörr", då de undfågades.

Sången lydde vanligtvis:

1/ Finns det prigor i detta hus,
håll dig väl fålen min

Stiger de opp och tändes ljus
för här lyser dag och alla de sju ljusa stjärnor

2/ Hör du mor i spisen
håll dig väl fålen min

Gif oss ^{oss} ett stycke af grisen
för här lyser dag och alla de sju ljusa stjärnor.

3/ Hör du far i bänken,
håll dig väl fålen min.

Gif oss något ur skänken
för här lyser dag och alla de sju ljusa stjärnor.

4/ Skaffan ^{är} var en stallöring,
håll dig väl fålen min.

Han vattnar sina fålar fem
för här lyser dag och alla de sju ljusa stjärnor.

Efter användagen vidtog jul-
kalassen. Äfven från närsta grannar
kommo julbjudningar. Sådant bud
kom alltid ridande itklädd
ridbyxor med ridepö i handen.

Inkommen ställde han sig ned
vid dörren, och utan att hälsa,
frambar sitt ärende, efter detta
väl utträttat aftog han sine rid-
byxor och de sedvanliga häleningar-
na vidtog.

På trettondagen kommo bygdens

småliga ungdomar, äfven norrmän
ridande på hästar, då det ibland
hände att någon till och med red
in i stugan. "Undfägnad" skulle följa.

Dansningen och lekar pågingo hela
julen och alltid skulle julen börjas
ut om "konut" (tjugondagen) med
en "bal"

Min mor hade mycket att komma
ihåg om lekas samt om julböcker som
kommo på kvällen om julaften och
gingo ur hus i hus med skräpaskan -
sigten i ett af papper klept ansigte, med
häl för näsa, mun och ögon samt svälde
af ~~ögonbryn~~ ögonbryn och skägge.

Vid julbalar brukades allmunt att
vid slutet af balen inbära i ballrummet
en stor gryta fylld med varmt brännvin
och kallades det "Spelmannskål", då af-
gift till spelmannen skulle läggas.

För många år sedan gjorde jag själv
dessa anteckningar för egen del, all-
deles som de äro berättade för mig
af min mor. Från så se i Handels-
bidringen om önskan att få del af
sådana och lämnar jag dem härmed
som ett bidrag

Lennartsfors den 20 December 19

Körvaktningesfullt
Emil Fr. Mossberg.